

ТРЕТАТА НАЦИОНАЛНА КОНФЕРЕНЦИЯ НА МЛАДИТЕ ЛИТЕРАТУРНИ ТВОРЦИ

Нашата литературна смяна винаги се е радвала на вниманието на партията и обществеността, на грижите, които се полагат за нейното творческо израстване и укрепване от редица творчески организации, политически и обществени институции — Съюза на българските писатели, Комитета за култура, Димитровския комсомолски младежки съюз и др. Ярък израз на грижите за младата литература, на последователното прилагане на априлската линия на БКП в областта на изкуството и културата бе и Третата национална конференция на младите литературни творци.

Конференцията се проведе в един момент, когато осезаемо се чувствуваше нуждата от задълбочено обглеждане на младата литература, на положителните тенденции и неплодотворните отклонения в нейното развитие. Значителният интервал от време, който я дели от Втората национална конференция (1965), доведе до качествени изменения в самата млада литература. В нея се оформи едно значително ядро от утвърдени млади поети, белетристи, драматурзи, критици, чиито най-добри постижения говорят за навлизането на младите автори в отговорните години на творческата зрелост. Успоредно с това в последните години дебютираха редица млади автори, които още с първите си изяви заслужено предизвикаха интереса на читателите и литературната ни общественост.

Като цяло младата литературна смяна продължава традициите на българската литература, следва примера както на непосредствените си предшественици — априлското поколение поети, днешното средно поколение в белетристиката, — така и на нашите класици. И същевременно търси нови проекции на литературните ни традиции, стреми се да ги обнови с оглед на новите обществени условия. Защото младата литература е тясно свързана със съвременността, с новото в живота ни, което търси своя израз в изкуството.

Пред младите литературни творци стои високоотговорна задача: да продължи и доразвие успехите на литературата ни, да стане мост между настоящето и бъдещето. Защото днешната литературна смяна е утрешният ден на българската литература. Именно затова Третата национална конференция на младите литературни творци се превърна в задълбочен и откровен разговор по проблемите и постиженията на младата литература.

Третата национална конференция на младите литературни творци се откри на 30 ноември 1977 г. с кратко слово от първия секретар на ЦК на ДКМС Бойчо Щерянов. Приветствие от името на Комитета за култура прочете з. д. к. Иван Славков, член на Председателството на комитета. След това думата бе дадена на акад. Пантелей Зарев, председател на СБП, който изнесе основния доклад „Проблеми и достижения на младата литература“.

В началото на своя доклад акад. Пантелей Зарев се спира на променената обществена и културна обстановка, в която се свиква Третата национална кон-

ференция на младите литературни творци, за разлика от предишните. Той подчерта, че органичната принадлежност на литературната смяна към цялостното ни литературно развитие изисква постиженията и въпросите на младите творци да се разглеждат с оглед високите задачи, поставени от партията и народа ни пред нашата съвременна литература. „Ако при първата конференция — отбеляза акад. Пантелей Зарев — беше още жива изостаналостта и бе изострена класовата борба; ако при втората се правеха още внушения писателят да принадлежи на времето си, то сега, при третата конференция, всекидневната практика на живота и социалистическата хуманност са повелителни указатели за творческото съзнание на съвременния писател. Конференцията става, когато наред със значителни художествени открития при намирането на съвременността чувствително се промени и самата теория за обществото. На X конгрес на партията бе възприета идеята за „развито“, за „зряло“ социалистическо общество, а това постави задачи на теорията да осветлява непосредно новото в новата практика.

Така една дистанция от 12 години се оказа вече значително голяма при развоа на нашето общество. Всичко това подтиква и към нови размисли, към нови изисквания. Бих добавил — и към нови ламтежи за по-нататъшни сполуки. Проблемите на младата ни литература ние следва да разглеждаме под осветлението на тази обстановка, която се е създала и за цялостната ни национална литература. Не бива да забравяме, че творбите на младите писатели са по-особени, че младите творци идат със свои усети и своя наблюдателност. Че те взимат присърце не чуждите, а своите схващания, чувства и мисли като тема и материал за художествено възплъщение. Все пак общовалидната, победната тенденция, завладяла литературата с насочването към съвременността, важи и за тях — особено за тях. Те са в бързите промени на днешния ден, те са по още свежите следи на интелектуално-емоционалните изживявания, предизвикани от сегашни духовни и морални преобразования в обществото.“

По-нататък акад. Пантелей Зарев се спря на характерните особености на младото поколение в литературата. Отбелязвайки приноса на по-изтъкнатите му, вече утвърдени представители в развитието на белетристиката и лириката, на драмата — особено комедията — и критиката, той подчерта, че наред с позиявените млади писатели постоянно в литературата навлизат нови дарования, даващи основателни надежди.

Спирайки се на тясната връзка между творчеството на младите и съвременността, акад. Пантелей Зарев отбеляза: „Младите започват да разбират, че съвременността досъздава таланта, дооформя го. И това съзнание трябва да укрепва у тях. Защото няма нищо по-подтикващо развоа на младия автор от образа на съвременността, от онова, което издига сега монументален ръст и извежда днешния ден до неговата самобитна ценност. И реалните успехи на младата литература са свързани с естетическото овладяване на съвременността. Това е обяснимо и психологически, и художествено: по начало младият творец е свързан духовно със своето съвремие, с неговия менталитет. Съвременността е още целият му жизнен опит, резервоарът, от който черпи теми, сюжети, персонаж. Тук е и големият шанс за ново слово в литературата като изследване на душевност и умонастроения, появили се именно при морално-естетическо поданство на времето.

Младите творци идат в литературата като представители на поколение, чиято художествена практика в съвременността има специфична изява, разкрива се под нов ъгъл на зрение. Оттук и усещането за свежест на жизнения материал в сполучливите творби, колкото и скромни да е, общо взето, запасът от жизнени впечатления. Автентичен знак за характера на времето те всякога носят.

Трябва да отбележим, че външната връзка на младия творец със съвременността е само предпоставка, но не и достатъчно условие за духовно-естетичес-

кото овладяване на съвременното в респектиращи творби. Разстоянието между преките впечатления, дали жизнената фактура, и пълноценното художествено осмисляне на проблематиката на съвременността е нерядко значително. Оттук и необходимостта от по-обобщаващ поглед върху света, творчески осмисленото усвояване на живота за надмогване на възрастовата и регионалната ограниченост.“

По-нататък в своя доклад акад. Пантелей Зарев се спира на някои основни особености в развитието на младата проза, поезия и критика: „Ако се обърнем към младата проза, ще видим как връзката със съвременността се допълва от стремежа към художествена автентичност, към задълбочена психологическа и нравствено-философска трактовка. Може да се каже, че младата белетристика успешно преодоля вече някои свои „детски болести“ — художествено неактуална е вече например т. нар. „инфантилна“ проза, в която чистият нравствен максимализъм на романтичния юноша се реализира с пасивно противопоставяне на „света на възрастните“. Младата проза е жанрово разнообразна, като не се затваря само в рамките на разказа и новелата, а търси и етичните, и социалните обобщения на романа. Може да се каже, че все по-уверено в новата проза навлиза героят на **активното социално действие**. И това говори за стремеж към разчупване рамките на биографично-познатото, желание да се обхванат по-мощно проблемите на съвременността. Естествено заедно с успехите на младите писатели се разкриват и някои недонизживени слабости: **емпирично описателство**, което остава на нивото на единичния факт, без да достига до художествено обобщение. Или обратното — **умозрително конструиране на герои и проблеми**, които нямат реално съответствие в действителността; поддаване на нашумели белетристични „моди“, бързо затваряне в рамките на автошаблона. Без да бъдат доминиращи, тези слабости са достатъчно сериозни, защото от тяхното преодоляване зависи както индивидуалната творческа съдба на отделния автор, така и бъдещето на младата ни проза въобще.

Съвременността с нейната нравствено-духовна проблематика присъствува и в младата лирика. В един момент, когато развитието на нашето общество все по-настойчиво поставя на преден план въпроса за хармоничното развитие и обогатяване на отделната личност, в младата лирика категорично доминира нравствено-естетическата извисеност с акцента върху морално-философската проблематика. А това е безспорно свидетелство за дълбоко и вътрешно съпричастно отношение към проблемите на съвременността. Нека отбележим, че понякога зад т. нар. „тиха лирика“ с нейната привидна успокоеност се крие една извисена духовност и нравствено-етичен максимализъм. Тук бихме посочили и старанието на някои млади лирици да бъдат особено критични, да са възпъщение на онова, което ги характеризира като „долско поколение“ в литературата. Ако имаме пред вид най-добрите постижения на младата поезия, не можем да отречем, че съдържано и непатетично младите поети стигат понякога до значителни, бих казал, даже силни философски обобщения за съдбата на човека в нашия свят, за границата между прогреса и реакцията, която може да минава през сърцето на всекиго поотделно.

Заедно с това не можем да не отбележим, че „тихата лирика“ създаде и една неплодотворна лирическа инерция. Хубавите постижения на по-талантливите и представители не могат да скрият факта, че редица млади творци сами заглушават своя глас, превръщат в банални стереотипи художествените открития на непосредствените и по-талантливите си съвременници. Така се създаде един немалък поток от действително „тиха“, че и сива лирика, лишена от съдбовна съпричастност и от лирично проникновение. За своята безпомощност тази лирика често пъти търси прикритие зад перифразата и повторенията, зад екстравагантната метафоричност. Не е случаен в нея и оня зъл критицизъм, който е по-

скоро озъбване или гримаса, отколкото вътрешно чувство за етично единство с прогресивните процеси. Тук вече има разминаване с духа на Юлския пленум. Неговата идея за съзидание чрез критика се измества от позата на един измислен, фалшив скепсис. Затова ни е и трудно да говорим за „юлско поколение“ в литературата, като имаме пред вид, че Юлският пленум изисква творческо съзидание чрез критиката, а не критика за самата критика.

При такава несигурна жизнена позиция се появява и неплодотворното „олитературяване“ на лириката, повторенията на еднакви безжизнени теми, на еднакви унили настроения. Засега истинските постижения в гражданската поезия са малко, а опитите са конюнктурни с недостатъчно автентично лирическо въълнение, с известното вече естетическо компрометиране на някои от големите теми. Тези сложни явления, които се движат на границата между положителното и отрицателното, изискват особено внимание. През такова краткотрайно боледуване премина онова по-младо поколение прозаисти, което се освободи от наивността, затърси по-големи типови измерения, завършеността в изкуството. Сега е ред на младите лирици да изведат лириката от тези състояния на накъсано съзнание, на поезия без големи импулси, неубедителна при потъването си в моментното или случайното.“

„Младата литературна критика има безспорни успехи. (. . .) Тази критика е освободена от познатите ни от по-далечното минало канонизирани схващания. Критиката осъзнава дълбоката връзка между наука и критика, макар че клони повече към изживяване вместо към изследване, към пряка реакция вместо към задълбочено критическо занимание. По-често приятелски настроеното съзнание е склонно да казва своето „да“, отколкото вярното, но неприятно „не“. Не бива да забравяме, че и критикът трябва да набира човешки и творчески опит, да обгори в битките на обществото, да провери и систематизира възгледите си. Очертаването на физиономичното у младия критик е сложен процес, който протича през времето. Много важен е проблемът за моралната устойчивост, принципиалната последователност, стремежът да се поддържат високи критерии в критическата дейност. Тези добродетели важат и днес, и утре, когато ще възлезе още по-нависоко нашето литературознание, нашата специфичнонационална естетическа мисъл.“

Наред с очертаването на основните тенденции в младата белетристика, поезия, драматургия и критика в своя доклад акад. Пантелей Зарев се спира на редица по-обща проблеми, стоящи пред младата литературна смяна. Един от основните проблеми е въпросът за жизнения опит, за задълбоченото познаване на живота, който, подчерта акад. Пантелей Зарев, не се свежда до механичното натрупване на впечатления, а е сложен процес на духовно приобщаване към проблематиката на съвременността. В тясна връзка с него са и въпросите за професионализацията на младия творец, за ранната смъртност или дълготрайността на таланта; за експеримента; за творческата индивидуалност и творческия метод — тясно свързан и с проблема за литературните влияния и взаимодействието между различните поколения; за дълга на критиката пред младата литература. . .

Основният доклад на акад. Пантелей Зарев, засягащ основните принципи въпроси на младата литературна смяна и общата преценка на тенденциите в развитието на младата литература, даде обобщена картина на младата ни литература. Наред с него бяха изнесени и съдоклади по жанрове.

В своя доклад „Младата белетристика — проблеми и очаквания“ Драгомир Асенов подчерта, че и при най-високи критерии не можем да отречем наличието на обнадеждаващи дебюти в последните години. Той разгледа състоянието на младата ни проза през призмата на няколко основни въпроса: за позицията на младия писател; за главния герой в живота и в литературата; за творческата

индивидуалност като алфа и омега на голямото изкуство; на националната специфика на изкуството в нейната статика и динамика; за предстоящите задачи на младата белетристика. Остро проблемен и аналитичен, докладът на Драгомир Асенов очерта панорамата на младата проза, акцентирайки върху ред съществени проблеми пред нея.

Проблемите на младата поезия бяха разгледани в доклада на Здравко Петров „Масшабност и гражданственост в поезията на младите“. Припомняйки революционните и граждански традиции на българската поезия, Здравко Петров се спря върху ярките творчески индивидуалности в младата поезия; върху някои основни тематични и стилови насоки. Заедно с това той подчерта, че успехите на младата ни лирика не могат да скрият и някои негативни тенденции към дребнотемие, камерност, разминаване с масшабите на епохата или недостатъчна естетическа защита на големите теми.

В доклада си „За младата критика“ Иван Цветков отбеляза активността на младите в оперативно-критическата дейност, спря се по-обстойно върху някои по-изявени млади критици, върху първите книги на ред представители на младата генерация в критиката. Наред с това той постави още някои принципи въпроси, свързани с развитието на младата критика, акцентира върху проблемите на подготовката и моралната устойчивост на младите критици.

Наред с обстойното разглеждане на състоянието, постиженията и проблемите на младата белетристика, поезия и литературна критика, осъществено чрез докладите на акад. Пантелей Зарев, Драгомир Асенов, Здравко Петров и Иван Цветков, на конференцията се разгледаха и организационно-творческите проблеми на младата литературна смяна. На тези въпроси бяха посветени докладите на секретаря на ЦК на ДКМС Вълко Ковачев „Работата на Димитровския комсомол за израстването на младата литературна смяна. Участието на младите творци в естетическото възпитание на младежта“; докладът „Работата на СБП с младите литературни творци“ на Матей Шопкин и докладът на Евтим Евтимов „Работата на изд. „Народна младеж“ с младите литературни творци“.

Обстойното и всестранно осветляване на проблемите на младите литератори в изнесените доклади даде добра база за откровен и ползотворен творчески разговор, което пролича от изказванията на редица млади творци. С особено вълнение и интерес бяха изслушани изказванията на наши видни писатели, техните напътствия към младите творци.

На заключителното заседание на конференцията бе прочетена телеграма до ЦК на БКП, в която участниците в конференцията подчертаха своята вяност към априлската линия на партията, към партийния призив „Повече между народа, по-близо до живота“. Вечерта на 2 декември в резиденция „Бояна“ се състоя среща на Секретариата на ЦК на БКП с участниците в Третата национална конференция на младите литературни творци. Вълнуващо слово произнесе др. Тодор Живков, който подчерта отговорността на младите писатели като продължители на големите революционни традиции на българската литература.

Третата национална конференция на младите литературни творци още веднъж показва грижите, полагани от партията и правителството, за израстването на младата творческа смяна. Обстойният и задълбочен анализ на постиженията и проблемите на младата литература, откровеният творчески разговор превърнаха този висок форум на младата литературна смяна в трибуна за отчет пред партията и народа, за по-ясно осъзнаване на големите задачи, които стоят пред младата литература, на високата отговорност, задължаваща младите писатели към все по-всеотдайно творческо напрежение — за достигане на респектиращи художествени успехи, за създаване на творби, достойни за зрялото социалистическо общество.

„Литературна мисъл“